

הבליטות מהשבר כדי לכפות בה את הכלי, ולסמוך — או לסמוך בתיבת השבר החלקה הזו את כרעי המיטה. דעל ידי הסרת הבליטות, עושה הוא מחתיכת החרס כלי והוי מכה בפטיש. ואם זרקה למגופה זו באשפה בטל ממנה תורת כלי ואסור לטלטלה.

מתקיף לה רב פפא: אלא מעתה שזריקת המגופה מהני לבטל ממנה שם כלי, זריק ליה לגלימיה זרק את הבגד לאשפה בשבת, האם הכי נמי דאסור לטלטלו? ובודאי שאין זריקת בגד לאשפה מוציאה את הבגד מתורת כלי.

אלא אמר רב פפא: אם זרקה למגופה [או קכה-א לשברי חבית] מבעוד יום לאשפה — אסורה המגופה בטלטול, משום דגלי דעתיה מערב שבת שאינו מחשיבה כלי [וכיון דלא היה מוכן מבעוד יום אין לדמותו לבגד, שודאי לא בטל ממנו תורת כלי כשזרקו לאשפה, משום דבטלה דעתו. ביאור הלכה].

אמר בר המדורי אמר שמואל: קרומיות של מחצלת, שיירי מחצלת ישנה שנפרדו ממנה — מותר לטלטלם בשבת.

ומבארין: מאי טעמא? והלא אין בהם שמוש?

אתרוסאי מסאניה טינא, התלכלכו נעליו בטיט. אתא שמעיה השמש שלו שקל חספא ולקח חתיכת חרס וקא מכפר ליה וקנח את הטיט בחרס. (7) רמו ביה רבנן קלא גערו בו — בשמש החכמים על זה שטלטל את החרס ברשות הרבים.

אמר רבא: לא מסתייה לא מספיק דלא גמירי שאינם יודעים מה מותר ומה אסור, מייגמר נמי מייגמר מלמדים הם את הטעות הזאת לאחרים!?

אילו בחצר הואי החרס מי לא הוה חזיא ראוי לכסויי ביה מנא כלי ומותר היה לטלטלו? הכא נמי חזיא האי חרס דידי לקנח בו. (8) ולמרות שאין שמוש זה שכית, מכל מקום כיון שיש לחרס הזה שם כלי בחצר סגי בזה להתיר לטלטלו ברשות הרבים כדי לקנח בו.

אמר רב יהודה אמר שמואל: מגופת פקק חבית שנכתתה החבית מותר לטלטל את המגופה דראויה היא לכסות כלי.

תניא נמי הכי: מגופה שנכתתה החבית, היא — המגופה ושבריה של החבית מותר לטלטלה בשבת, דראויים הם לכסות בהם כלים.

ולא יספות ממנה שבר, ולא יתקן ויסיר את

ובטל ממנה שם כלי. היינו טעמא דיש כאן ספק ספיקא דשמא לא נזרק החרס אלא שאחד שבר כלי במקום זה וממילא לא נתבטל מהחרס שם כלי, וגם דשמא החרס נזרק היום. ביאור הלכה.

8. הא דהתיר רבא לטלטל ברשות הרבים אף על פי שאין משמרין את החרס עבור קנוח הרגלים, ואין זה נחשב דהחרס עושה מעין מלאכה, אלא

בנשברו בשבת הוה ליה נולד ואסור לטלטלו. ועיין במג"א ובט"ז שביארו את דברי התוס'. וכתבו להלכה שבשבת אפילו היכא דנשברו היום מותר לטלטלן. ובי"ט נחלקו המג"א והט"ז אי מותר לטלטלן.

7. והא דלקח שמעיה דרבא חספא ברשות הרבים ולא חשש שמא נזרק החרס מבעוד יום,

אמר רבא: בר המדורי אסברא הסביר לי:

כי הרי מחצלת שלמה גופא בעצמה — למאי חזיא? לכפויי ביה עפרא, לכסות בה צואה, או להניחה על הרצפה שלא תעלה אבק. אם כן, הני קרומיות של מחצלת נמי חזיין, ראויים הם, לכפויי בהו טינופת.⁽¹⁾

אמר רבי זירא אמר רב: שיירי פרוזמיות בגדים — אסור לטלטלן בשבת.

אמר אבוי: דברי רבי זירא אמר רב נאמרו דוקא במטלניות, בחתיכות מטלית שאין בהן ג' אצבעות על ג' אצבעות, דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים. וכיון שאין בהם שום שמוש אסור לטלטלן.^{(2),(3)}

תנו רבנן: שברי תנור "ישן" [שהוסק כבר היסק ראשון], שאז חרסו ראויים לשמוש — הרי הן בשבת, לענין טלטול — ככל הכלים הניטלין בחצר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: אין ניטלין. ולקמן מפרש פלוגתייהו.

העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן — שניטלין בשבת.

וכן העיד על כיסויי של התנור שאינו צריך שיהיה בו בית יד, בית אחיזה, כדי להתיר לטלטלו [ופלוגתא היא לקמן בדף קכו ב].

ומבארין: במאי קמיפלגי חכמים ורבי יהודה בטלטול שברי תנור?

אמר אבוי: בעושיין השברים של התנור מעין מלאכה, כגון שראויין לכסות בהן פי חבית, ואין עושיין מעין מלאכתן הקודמת, שאין ראויים עוד לאפות בהן, קמיפלגי.

ואזדא רבי יהודה לטעמיה במתניתין, דבעינן עושיין מעין מלאכתן. ובלאו הכי אסור לטלטל.

ורבי מאיר, שהוא תנא קמא דמתניתין, אזיל לטעמיה, דלא בעינן שיהיו עושיין מעין מלאכתן.

מתקיף ליה רבא לאבוי: אי הכי, שנחלקו בעושיין מעין מלאכה, אדמיפלגי בשברי

דדוקא בשיירי טלית של מצוה דאדם לא מנקה בה טינופת אסור לטלטלה. אבל בסתם בגדים, אפילו בפחות משלש על שלש, מותר לטלטלם, שאין הם גרועים מחתיכת חרס קטנה, וראויים הם לנקות טנופת.

3. ומשמע בגמרא שאם יש בהם ג' אצבעות על ג' אצבעות מותר לטלטלן, והיינו לעניים. דלעשירים בג' על ג' אצבעות אין להם שמוש, עד שיהיה בהם ג' טפחים על ג' טפחים. אי נמי, אפילו לעשיר בבית עני, דאז העשיר נגרר אחר העני. תוספות דף קכו ב ועיין במ"ב סוף סי' ש"ח ובחזו"א סי' מ"ג.

היינו טעמא, דחשיב כטלטול לצורך גופו, וכמו שמטלטל את המזלג לתת עליו אוכל לקטן. חזו"א.

1. וכתבו בתוספות דלא בעינן שהקרומיות של המחצלת יעשו מעין מלאכתן הראשונה, אלא אפילו בעושה מעין מלאכה סגי, כמו ששברי חרס מותרין מטעם שראויים הם לכסות בהם כלים.

וברשב"א כתב דבעינן מעין מלאכתן, ובלאו הכי אסור לטלטלן.

2. וכיון שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים, בסתמא אדם זורקן לאשפה. ובראב"ד כתב,

והשני, שהוא מקבל את הטומאה דוקא בהיותו מחובר.

ובביאור הענין נאמרו שני הסברים בדברי הראשונים והאחרונים:

א. חידוש מיוחד חידשה התורה בתנור, שהוא מקבל טומאה למרות היותו כקרקע.

ב. כיון שהתנור הוא דבר בפני עצמו והוא רק מחובר לקרקע בטיט הרי החשיבה אותו התורה ככלי המיטלטל, ומכח היותו כלי מיטלטל הוא נטמא.

וכן התחדש בתנור דין מיוחד בטהרתו [לפי רבי יהודה].

שטהרתו של תנור אינה נעשית על ידי שבירתו, ככל הכלים הנטהרים בשבירה, אלא הרי הוא נטהר דוקא ב"נתיצה". ומשמעות "נתיצה" היא רק בדבר המחובר לקרקע, שהשבירה המנתקת אותו מהקרקע מהווה נתיצה, ולא בדבר שאינו מחובר, שבו שייכת רק "שבירה".

ולכן, אם שברו תנור טמא בשעה שהיה התנור הטמא מנותק מן הקרקע, אין הוא יוצא מידי טומאתו, ושבריו ממשיכים להיות טמאים. שאין טהרה לתנור אלא בנתיצתו, ובהיותו מנותק מהקרקע שייכת בו רק שבירה ולא נתיצה.

ונחלקו תנאים במסכת כלים ביחס לתנור שלא נתקן כהלכתו, שלא חיברו אותו לקרקע כראוי בטיט, ונגעה בו טומאה, ונשבר — מהו דין טומאתו ומהו דין טהרת שבריו.

וכגון, במצב שהונח התנור על פי הבור, אך

תנור, ליפלגו בשברי כלים בעלמא. שאותה פלוגתא באין עושין מעין מלאכתן ועושין מעין מלאכה, שייכת גם כן בסתם שברי כלים, ומדוע נקט התנא את מחלוקתם בשברי תנור?

אלא, אמר רבא: בשברי דהאי תנור, השנוי במשנה במסכת כלים, קמפלגני.

הקדמה לסוגיית שברי תנור:

חידוש מיוחד נאמר בתורה ביחס לטומאת תנור, וביחס לטהרתו.

סתם תנור היה עשוי כעין קערה גדולה הפוכה, עם פתח למעלה.

והיו מעמידים את התנור על הקרקע, ובקרקע עצמה היו עושים מעין בור, שבו הבעירו את האש. והיו מחברים את התנור בטיט לקרקע, כדי שחום התנור ישמר, ולא יברח החום דרך החריץ שבין התנור לקרקע.

ונמצא, שהתנור היה הכלי היחיד שצורת שימושו היתה דוקא בחיבורו לקרקע.

והרי הקרקע עצמה, וכן כל המחובר לקרקע כמו בנין או צמח, אין הם מקבלים טומאה.

ולכאורה, גם התנור המחובר לקרקע בטיט היה צריך להיות טהור ולא לקבל טומאה מחמת חיבורו לקרקע.

אלא, שחידשה התורה שני חידושים ביחס לתנור:

האחד, שהוא מקבל טומאה על אף היותו מחובר.

כל שאין אני קורא בו "תנור וכיריים יותץ" אין אני קורא בו "טמאים הם".

וחכמים אומרים: הואיל והתנור הוסק מכל מקום, באש שבתוך חלל התנור — **טמא** התנור. שדיינו בחיבור על ידי תחיבת האבן בין התנור לבור כדי להחשיב את התנור כמחובר לקרקע, ולהחיל עליו שם תנור לקבלת טומאה, על אף שאין הוא מוסק באש שבקרקע.

ומבארין: **במאי קמיפלגי?**

בדרש של **האי קרא**, דכתיב בפרשת שמיני:

"וכל אשר יפל מנבלתם עליו — **תנור וכירים יותץ. טמאים הם, וטמאים יהיו לכם**".

רבי יהודה סבר, רק תנור שהוא מחוסר נתיצה, נהיה **טמא**. ורק אם מחובר לקרקע בצורה שניתן להסיקו מהקרקע שבבור מלמטה, נחשב הוא כתנור המחובר לקרקע, ושייכת בו נתיצה, ולכן הוא טמא.

אבל תנור שאין מחוסר נתיצה, וכגון שאפשר להסיק אותו רק בתוכו ולא מהאש שבבור, מחמת שדופן התנור רחוקה מן הקרקע — אינו נחשב כמחובר לקרקע, ולא שייכת בו נתיצה, שהרי הוא כנתון ועומד, ולא תיתכן בו אלא שבירה, ולכן הוא **טהור**, ואינו מקבל טומאה.

ורבנן סברי, כיון דכפלה התורה וכתבה "טמאים הם, וטמאים יהיו לכם", שמע מינה מכפל הלשון, שבא הכתוב לומר כי אפילו תנור שאינו מתוקן כל צרכו, שאינו מחובר

לא חיברו אותו בטיט לקרקע, אלא רק העמידו אותו מעל חלל הבור [שבתוכו האש], וכדי להחזיקו שם תחבו אבן בין התנור ובין קיר הבור, כדי להדק ולהחזיק את התנור במקומו מעל לבור.

דתנן: נתנו לתנור על פי הבור, או על פי הדות [כעין בור, אלא שהוא בנוי למעלה מהקרקע], ונתן שם אבן, שתחב אבן דקה בין התנור לדופן הבור, כדי להחשיב את התנור מעל הבור, שבו נמצאת האש.

רבי יהודה אומר: אם דפנות התנור קרובות לדופן הבור, ומהודקות אליו היטב על ידי האבן שתחב ביניהם, כך שאם הוא מסיק ומבעיר את האש מלמטה בבור, והוא, התנור, נסוק, מתחמם למעלה, ואין החום מתפזר החוצה — **טמא**.

שהתנור הזה מקבל טומאה, כיון שההידוק של התנור לבור שתחתיו נחשב כחיבור מתאים של תנור לקרקע, ושם "תנור" עליו לקבלת טומאת תנור.

ואם לאו, אם אין ההיסק שלמטה מועיל להסיק את התנור, מחמת ריחוקו של התנור מדופן הבור, אלא צריך הוא להסיק את התנור מלמעלה, בתוך חלל התנור — **טהור** התנור.

וטעמו של דבר, לפי שהתחדש בתנור שאין הוא מקבל טומאה אלא אם הוא קרוב להיות נחשב כמחובר לקרקע, שאז אני קורא בו [ביחס לטהרתו] "תנור וכיריים יותץ". אבל אם אינו מחובר לקרקע הרי הוא נתון ועומד, וכל שכן שאינו מקבל אז טומאה, כי

היטב לקרקע עד שיוכלו להסיקו מהאש שבבור, בכל זאת — טמא הוא מכל מקום.

ומקשינן: ורבנן נמי, הכתיב "יותץ"! דמשמע שצריך שתהיה בו אפשרות נתיצה, ואילו תנור שאינו מחובר לקרקע כתיקונו לא תיתכן בו נתיצה, אלא רק שבירה, והרי הוא כנתרץ, ואמאי טמא!?

ומשנינן: ההוא "יותץ" לא בא ללמד קולא כרבי יהודה, ולומר שאם אין שייכת בו נתיצה משום שאינו מחובר לגמרי הרי הוא כנתרץ ולכן הוא טהור.

שהרי חזר הכתוב לאחר שאמר "טמאים הם", ואמר שוב "טמאים יהיו לכם" — כדי לרבותו לטומאה!

אלא, לאירדך גיפא, לצד ההפוך הוא בא, ללמד חומרא:

דמלקא דעתך אמינא שאין נוהגת כלל טומאה בתנור המחובר לגמרי לקרקע.

לפי שהיה מקום לומר כי כיון דחבריה לתנור בארעא — כגופא דארעא דמי, והרי הוא כשאר דברים המחוברים לקרקע, שדינם כקרקע ואינו מקבל טומאה.

קמשמע לן הכתוב "יותץ", שאף על פי שהוא מחובר, ושייכת בו נתיצה, מכל מקום טמא הוא.

וכל שכן היכא שאינו מחובר לגמרי, ואין בו נתיצה, אלא שבירה שהוא טמא.

ומקשינן: ואירדך, רבי יהודה, נמי, הכתיב "טמאים יהיו לכם", דמשמע כרבנן, שריבתה התורה שאפילו תנור שאינו מחובר ואין שייכת בו נתיצה, טמא הוא.

ומשנינן: ההיא רבוי — אתא לרבות כדרב יהודה אמר שמואל.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

לדברי הכל, אין התנור נטמא אלא לאחר שהוסק היסק ראשון, שאז נגמרה מלאכתו, ומקבל אז שם כלי.

אלא, שנחלקו איזו צורת "היסק ראשון" נחשבת להיסק של גמר מלאכה:

האם דוקא כשהסיקו אותו בהיותו מחובר היטב לבור, שרק היסק שכזה נותן לו שם כלי, או אפילו אם הוסק התנור בהיסק ראשון בהיותו מנותק מהקרקע הוא מקבל שם כלי.

מחלוקת דרבנן ורבי יהודה היא דוקא ביחס להיסק ראשון, שלא הוסק התנור הזה מעולם, וההיסק הראשון הוא גמר המלאכה של התנור, והוא הנותן לו שם כלי, ובלעדיו אינו נחשב לכלי.

ועל ההיסק הראשון של התנור, שעדיין לא נגמרה עדיין מלאכתו אלא בהיסק זה, אמר רבי יהודה שאם הוא אינו מחובר אז לקרקע כהלכתו, הוא אינו נקרא מוסק בהיסק ראשון, ואינו ראוי עדיין לקבל טומאת תנור.

אבל בהיסק שני, שכבר הוסק התנור בהיסק ראשון כשהיה מחובר לקרקע כראוי, ואחר כך נטלו משם וקבעו על גבי הבור ללא חיבור כתיקון תנור, וכאן נטמא, מודה רבי יהודה שהוא מקבל טומאה.

כי מעתה, לאחר שחל עליו שם כלי בהיסק הראשון, אפילו נטלו ממקום חיבורו לקרקע [בשלימות, מבלי לשוברו], והיה התנור

כי **השתא**, תנור שלם גופה, לרבי יהודה לא היה מנא, שאינו מחשיבו לכלי כיון שלא הוסק עדיין היסק ראשון כראוי.

שבריו של אותו תנור — מיבעיא למימר שאין עליהם תורת כלי, ואסור לטלטלם?

אלא, אמר רב אשי: לעולם, כדאמרן מעיקרא, שמחלוקתם היא בשברים העושים מעין מלאכה ולא מעין מלאכתן, והתנור שדברו עליו הוא תנור שכבר הוסק כהלכתו ונגמרה מלאכתו.

ומה שהקשה רבא מדוע הם נחלקו בשברי תנור ולא בשברי כלים?

תשובתך: ובעושה מעשה טפא, שראויים לאפות עליהם, כמו אפיה על גבי רעפים מוסקים, איירי הברייתא. שמדובר בשברים רחבים, הראויים קצת לאפות בהם. ומיהו אין להם תוך כדי שיוכלו להסיקם מבפנים אלא רק מבחוץ, בדומה לרעפים.

ורבי מאיר — לדבריו רבי יהודה קאמר:

והכי קאמר: לדידי, אפילו בעושיין שברים אלו מעין מלאכה נמי מותר לטלטלן. אלא לדידך, שאתה סבור כי צריך שיעשו מעין מלאכתן, אודי לי מיהא, תודה לי לפחות, דכהאי גוונא דעושה מעשה טפא — מעין מלאכתו הוא. ואפילו לדברך מותר לטלטלם.

ורבי יהודה סבירא ליה דלא דמי מלאכת שברים אלו למלאכת התנור.

הטמא תלוי עכשיו בשלימותו בצואר גמל, והיינו, שניתקו כליל מהקרקע — ממשיך הוא להיות טמא, עד שישבור את חרסיו.

ואין מועילה נטילתו כשהוא שלם ממקום חיבורו לקרקע להחשיב זאת כנתיצה.

ואת זה בא הרבוי בפסוק "וטמאים יהיו לכם" ללמד.

אמר עולא: והיסק ראשון לרבנן, הסוברים שבא הפסוק לרבות שהוא מועיל לתת לתנור שם כלי אפילו אם אינו מחובר לקרקע, לא תימא שהיסק ראשון מועיל ליתן לו שם כלי דוקא אם נתנו על פי הבור [אלא שלא חיברו היטב], ושם הסיקו היסק ראשון.

אלא, אפילו הסיקו לתנור היסק ראשון כאשר הוא אינו מחובר כלל לקרקע, אלא אפילו כאשר הוא תלוי או בצואר גמל, והוסק שם היסק ראשון, חל עליו שם כלי.

ובשברים של תנור "ישן" שכזה, שאמנם כבר הוסק, אך לא הוסק עדיין היסק ראשון בהיותו מחובר לקרקע, אלא רק הוסק כשאינו מחובר היטב לקרקע, ולא נעשה עדיין כלי גמור — נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר ביחס לטלטולן בשבת. (4)

מתקיף לה רב אשי: אי הכי, לדברי רבא שהעמיד את הפלוגתא של רבי מאיר ורבי יהודה בשברי תנור "ישן", בתנור כזה שאפילו בעודו שלם לדברי רבי יהודה אין עליו תורת כלי, אדמיפלגי, מדוע הוצרכו הם להעמיד את מחלוקתם בשברי תנור? ליפלגו בתנור כזה גופה אי מותר לטלטלו.

4. ויש להקשות: מה הדמיון בין טומאה לשבת, וכי משום דטהרה אותו התורה אינו כלי?

כי **התם**, בתנור, **הסקו** הוא **מבפנים**. ואילו **הכא**, בשברים, **הסקו מבחוץ**.

וחילוק נוסף יש:

התם, בתנור, אופין את הלחם כשהוא **מעומד**. שהפת אינה מוטלת בשכיבה אלא מודבקת על דופני התנור.

ואילו **הכא**, בשברים, **לאו מעומד**. אלא הפת שוכבת בעת אפייתה.

ולכן אין שברים אלו נקראים עושין מעין מלאכתן, ואסור לטלטלם.

שנינו לעיל: **העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב, על שברי תנור ישן שניטלין בשבת, ועל כיסוייו שאינו צריך בית יד כדי לטלטלו**.

אמר רבינא: כמאן מטלטלין האידנא (5) כעת את **כיסוי דתנורי דמתא מחסיא** [שם מקום] **דאין להם בית אחיזה?**

כמאן — כרבי אליעזר בן יעקב, דסבירא ליה דלא בעי בית אחיזה.

מתניתין:

האבן שנמצאת בתוך קירויה, דלעת יבשה חלולה שהתקינה לשאוב בה מים. ומתוך

שהדלעת קלה וצפה על פני המים, נותנין בה אבן להכבידה.

אם ממלאים בה, בדלעת הזו מים, **ואינה** ואין האבן **נופלת** לפי שהיא קשורה היטב בדלעת — **ממלאין בה** בדלעת הזו מים בשבת, לפי שהאבן נהיית חלק מהכלי, ואין הכלי נחשב אז כבסיס למוקצה.

ואם לאו, שאין האבן מהודקת, אלא היא יכולה ליפול ממנה — **אין ממלאין בה** מים בשבת, לפי שאסור לטלטל את הקירויה כשהאבן בתוכה, כי האבן היא מוקצה כשאר אבנים. והקירויה נעשית בסיס לאבן.

זמורה של גפן **שהיא קשורה בטפיה** — פך קכה-ב ששואבין בו מים מן הבור או המעין, **ממלאין בה בשבת** מותר למלא מים בטפיה, לפי שהזמורה נעשית כחלק מהטפיה ויש עליה תורת כלי.

פקק לוח שסותמין בו את החלון. **רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא** — הפקק קשור ותלוי שאין החבל שהוא קשור בו מגיע לארץ, **פוקקין סותמים בו** את החלון בשבת. **ואם לאו** אם אינו קשור או אינו תלוי **אין פוקקין בו**.

וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו. ובגמרא מפרשינן לה.

קרקעות אסור לטלטל אפילו טלטול רגיל, משום אינם מוכנים לטלטול. או שכונת הגמרא לשאול כמאן מטלטלים ומורידים את הכסויים מן התנור. אבל טלטול רגיל של הכסויים בכל אופן מותר, ואפילו כסויי קרקעות. **ביה"ל סי' ש"ח** סעיף י'.

ויש לומר, כיון שתנור הוא מיוחד למלאכתו ולא לשמוש אחר, ולענין מלאכתו אין הוא נחשב ככלי, אף לענין שבת אין הוא נחשב ככלי. **חי' הרשב"א**.

5. יש להסתפק בכונת הגמרא: האם כונתה לשאול כיצד מטלטלים טלטול רגיל, דבכסויי